OMMAVIY TADBIRLARNI O‘TKAZISHDA JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHNING MILLIY VA XORIJIY HUQUQIY MODELLARI: QIYOSIY-HUQUQIY TAHLIL

Yusupov Allayor Ravshanbek o‘g‘li

O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti

magistratura tinglovchisi

Annotatsiya. Maqolada ommaviy tadbirlarni o‘tkazishda jamoat xavfsizligini ta’minlashning O‘zbekiston Respublikasida amal qilayotgan huquqiy modeli Qozog‘iston, Rossiya Federatsiyasi, Germaniya, Fransiya, Buyuk Britaniya va Polsha qonunchiligi bilan qiyosiy tahlil qilingan. Ruxsat berish, xabardor qilish va xavf darajasiga asoslangan tartibga solish modellarining afzallik va kamchiliklari ochib berilgan, xalqaro standartlar hamda Yevropa inson huquqlari sudi amaliyoti asosida milliy qonunchilikni takomillashtirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: ommaviy tadbir, jamoat xavfsizligi, jamoat tartibi, ruxsatnoma, xabardor qilish tartibi, tinch yig‘ilishlar erkinligi, Milliy gvardiya, tadbir tashkilotchisi, xorijiy tajriba, qiyosiy-huquqiy tahlil.

Аннотация. В статье проводится сравнительно-правовой анализ модели обеспечения общественной безопасности при проведении массовых мероприятий в Республике Узбекистан и законодательства Казахстана, Российской Федерации, Германии, Франции, Великобритании и Польши. Раскрыты преимущества и недостатки разрешительной, уведомительной и риск-ориентированной моделей, на основе международных стандартов и практики Европейского суда по правам человека разработаны предложения по совершенствованию национального законодательства.

Ключевые слова: массовое мероприятие, общественная безопасность, общественный порядок, разрешение, уведомительный порядок, свобода мирных

собраний, Национальная гвардия, организатор мероприятия, зарубежный опыт, сравнительно-правовой анализ.

Annotation. The article provides a comparative legal analysis of the model of ensuring public safety at mass events in the Republic of Uzbekistan and the legislation of Kazakhstan, the Russian Federation, Germany, France, the United Kingdom and Poland. The advantages and shortcomings of the authorisation, notification and risk-based models are identified, and proposals for improving national legislation are developed on the basis of international standards and the case-law of the European Court of Human Rights.

Key words: mass event, public safety, public order, permit, notification procedure, freedom of peaceful assembly, National Guard, event organiser, foreign experience, comparative legal analysis.

Bugungi kunda ommaviy tadbirlar – bayramlar, konsertlar, sport musobaqalari, festivallar, ijtimoiy-siyosiy yig‘ilishlar jamiyat hayotining ajralmas qismiga aylangan. Bir joyda ko‘p sonli kishilarning to‘planishi esa olomon zichligi, vahima, yong‘in, texnogen avariya, guruhiy huquqbuzarlik va terrorchilik tahdidlari bilan bog‘liq alohida xavf omillarini yuzaga keltiradi. Shu bois ommaviy tadbirlarni o‘tkazishda fuqarolar xavfsizligini ta’minlash har qanday davlatning jamoat xavfsizligi siyosatidagi ustuvor yo‘nalishlardan biri hisoblanadi.

Mamlakatimizda mazkur sohani isloh qilishning konseptual asoslari O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 29-noyabrdagi PF-27-son Farmoni bilan tasdiqlangan O‘zbekiston Respublikasi jamoat xavfsizligi konsepsiyasida belgilab berilgan. Farmonga ko‘ra, Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar markazlari va Toshkent shahrida ommaviy tadbirlarni o‘tkazishda jamoat tartibini saqlashni tashkil etish bevosita Milliy gvardiya bo‘linmalariga yuklatildi [1]. 2023-yilda qabul qilingan yangi tahrirdagi Konstitutsiya esa fuqarolarning qonunda belgilangan tartibda yig‘ilishlar, mitinglar va namoyishlar o‘tkazish huquqini kafolatlaydi [2]. Demak, ushbu huquqni amalga oshirish tartibi va unga qo‘yiladigan cheklovlar qonun darajasida belgilanishi lozim.

Mazkur sohadagi milliy qonunchilikni takomillashtirish xorijiy davlatlarning ilg‘or tajribasini va xalqaro standartlarni ilmiy jihatdan o‘rganishni taqozo etadi. Ushbu maqolaning maqsadi – ommaviy tadbirlarda jamoat xavfsizligini ta’minlashning milliy va xorijiy huquqiy modellarini qiyosiy tahlil qilish va shu asosda milliy qonunchilikni takomillashtirish yo‘nalishlarini aniqlashdan iborat. Tadqiqotda qiyosiy-huquqiy, tizimli-tuzilmaviy, formal-yuridik va tarixiy-huquqiy usullardan foydalanildi.

Ommaviy tadbirlarni tartibga solishning xalqaro-huquqiy asosini Fuqarolik va siyosiy huquqlar to‘g‘risidagi xalqaro paktning 21-moddasi tashkil etadi. Unga ko‘ra, tinch yig‘ilishlar huquqi e’tirof etiladi va u faqat qonunga muvofiq hamda demokratik jamiyatda davlat yoki jamoat xavfsizligi, jamoat tartibi, aholi sog‘lig‘i yoki axloqini, boshqa shaxslarning huquq va erkinliklarini himoya qilish uchun zarur bo‘lgan cheklovlarga duchor bo‘lishi mumkin [3].

BMT Inson huquqlari qo‘mitasining 2020-yilda qabul qilingan 37-son Umumiy izohida davlatning ikki tomonlama majburiyati ta’kidlangan: bir tomondan, yig‘ilishlarga asossiz aralashmaslik, ikkinchi tomondan, ishtirokchilar xavfsizligini ta’minlash uchun ijobiy choralar ko‘rish. Qo‘mita xabardor qilish tizimini qonuniy deb hisoblaydi, ammo yig‘ilish o‘tkazish uchun oldindan ruxsat olish talabini tinch yig‘ilish huquqining asosiy huquq sifatidagi mohiyatiga zid deb baholaydi [4].

Shunga o‘xshash yondashuv YeXHT Demokratik institutlar va inson huquqlari byurosi hamda Venetsiya komissiyasining Tinch yig‘ilishlar erkinligiga oid yo‘riqnomasida (2019) ham mustahkamlangan bo‘lib, unda yig‘ilish o‘tkazish foydasiga prezumpsiya, cheklovlarning mutanosibligi va spontan yig‘ilishlarga yo‘l qo‘yish tamoyillari belgilangan [5]. Sport tadbirlari sohasida esa Yevropa Kengashining 2016-yilgi Sen-Deni konvensiyasi xavfsizlik, himoya va xizmat ko‘rsatish choralarini yagona kompleks yondashuv asosida uyg‘unlashtirishni talab qiladi [6].

Yevropa inson huquqlari sudi o‘z amaliyotida davlatning tadbir ishtirokchilarini himoya qilish bo‘yicha ijobiy majburiyatini birinchi marta *Plattform “Ärzte für das*

Leben" Avstriyaga qarshi (1988) ishida e'tirof etgan [7]. *Kudrevičius va boshqalar Litvaga qarshi* (2015) ishida Buyuk palata Konvensiyaning 11-moddasi faqat tinch yig'ilishlarni himoya qilishini, biroq ruxsatsiz o'tkazilgan tinch yig'ilishni tarqatib yuborish ham mutanosiblik talabiga javob berishi lozimligini ko'rsatgan [8]. *Lashmankin va boshqalar Rossiyaga qarshi* (2017) ishida esa xabardor qilish tartibi amalda ruxsat berish tartibiga aylantirilganligi Konvensiyani buzish sifatida baholangan [9].

Milliy qonunchilikda ommaviy tadbirlarni tashkil etish va o'tkazish tartibi asosan qonunosti hujjat – Vazirlar Mahkamasining 2014-yil 29-iyuldagi 205-son qarori bilan tasdiqlangan Ommaviy tadbirlarni o'tkazish qoidalari bilan tartibga solinadi. Qoidalarga ko'ra, ommaviy tadbir deganda *"100 va undan ko'p kishilarning ishtirokida ijtimoiy-siyosiy, madaniy-ommaviy, ma'rifiy va ko'ngilochar-tomosha dasturlari… o'tkazish maqsadida ommaviy tadbirni o'tkazish obyektida tashkil qilinadigan fuqarolarning birgalikda qatnashishlari"* tushuniladi [10].

Qoidalarning amal qilishi yig'ilishlar, namoyishlar va ko'cha yurishlariga tatbiq etilmaydi. Shu tariqa milliy qonunchilikda madaniy-ko'ngilochar va sport tadbirlari batafsil tartibga solingan bo'lsa-da, ijtimoiy-siyosiy xususiyatdagi ommaviy aksiyalarni o'tkazish tartibi alohida qonun bilan belgilanmagan. Ichki ishlar vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan "Fuqarolarning mitinglari, yig'ilishlari va namoyishlari to'g'risida"gi qonun loyihasi 2019-yilda jamoatchilik muhokamasiga qo'yilgan bo'lib, unda majburiy ruxsat olish, arizani tadbirdan kamida o'n besh ish kuni oldin berish va tadbir davomiyligini ikki soat bilan cheklash nazarda tutilgan edi [11]. Biroq loyiha hozirga qadar qabul qilinmagan.

Amaldagi milliy model quyidagi asosiy xususiyatlarga ega:

birinchidan, ruxsat berish tartibi. Ommaviy tadbir faqat vakolatli organ – hududiy ichki ishlar organi tomonidan berilgan ruxsatnoma asosida o'tkaziladi. 2022-yil 1-martdan boshlab ruxsatnomalar maxsus elektron axborot tizimi orqali beriladi. Ruxsatnoma olingunga qadar tadbir haqida e'lon berish va chiptalar sotish taqiqlanadi [10];

ikkinchidan, tadbirlarni toifalarga ajratish. Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 6-oktabrdagi 530-son qarori bilan alohida, birinchi va ikkinchi toifadagi ommaviy tadbirlar belgilangan. Alohida toifaga umumxalq va diniy bayramlar, saylovlar, xalqaro miqyosdagi futbol uchrashuvlari va boshqa tadbirlar kiritilgan [12];

uchinchidan, xavfsizlikni ta’minlash subyektlarining tadbir toifasiga qarab taqsimlanishi. Alohida va ikkinchi toifadagi tadbirlarda xavfsizlik choralari ichki ishlar organlari tomonidan, birinchi toifadagi tadbirlarda esa Milliy gvardiya tomonidan manfaatdor organlar bilan hamkorlikda amalga oshiriladi [10]. “O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi to‘g‘risida”gi Qonunda ham ommaviy tadbirlar, mitinglar va namoyishlar o‘tkazilayotganda jamoat tartibini saqlash Milliy gvardiyaning asosiy vazifalaridan biri sifatida belgilangan [13];

to‘rtinchidan, idoralararo komissiya mexanizmi. Vakolatli organ huzurida Favqulodda vaziyatlar vazirligi, Sog‘liqni saqlash vazirligi, Davlat xavfsizlik xizmati va boshqa idoralar vakillaridan iborat komissiya tuziladi. Ishchi guruh obyektni oldindan tekshirib, dalolatnoma tuzadi, xavf yuqori bo‘lganda esa tadbirni ko‘chirish, tomoshabinlarsiz o‘tkazish yoki bekor qilish taklifini kiritadi [10];

beshinchidan, xavfsizlikni ta’minlashning pulli xizmat shaklida tashkil etilishi. Tashkilotchi tadbirdan kamida o‘n ish kuni oldin Milliy gvardiya yoki ichki ishlar organi bilan shartnoma tuzadi, bir kishi-soat qiymati bazaviy hisoblash miqdorining 7 foizi miqdorida belgilangan. 2026-yil 30-iyundagi 353-son qaror bilan shartnomaga Favqulodda vaziyatlar vazirligining xizmatlari ham kiritilganligini ko‘rishimiz mumkin [10].

Ilmiy adabiyotlarda ham ushbu sohadagi tashkiliy-huquqiy masalalar tadqiq etilgan. T.Sh.Sadullayevning fikricha, ichki ishlar va Milliy gvardiya organlarining hamkorligi o‘zaro axborot almashish hamda chora-tadbirlarni birgalikda rejalashtirish va amalga oshirishdan iborat amaliy hamkorlik shakllarida namoyon bo‘ladi [14]. Z.Muxammadaliyev esa Milliy gvardiya bo‘linmalarining jamoat tartibi sohasidagi

ma’muriy huquqbuzarliklarni aniqlash va ularning oldini olish bo‘yicha vakolatlarini kengaytirish zarurligini asoslaydi [15].

Qozog‘iston Respublikasining 2020-yil 25-maydagi “Tinch yig‘ilishlarni tashkil etish va o‘tkazish tartibi to‘g‘risida”gi Qonuni oldingi ruxsat berish tizimidan voz kechib, yig‘ilish, miting va piketlar uchun xabardor qilish tartibini, namoyish va ko‘cha yurishlari uchun esa mahalliy ijro etuvchi organ bilan kelishish tartibini joriy etgan. Tinch yig‘ilishlar mahalliy vakillik organlari tomonidan belgilangan maxsus joylarda o‘tkaziladi [16]. Shunday qilib, Qozog‘iston modeli tadbirning shakliga qarab differensiatsiyalangan aralash model hisoblanadi.

Rossiya Federatsiyasining 2004-yil 19-iyundagi 54-FZ-son “Yig‘ilishlar, mitinglar, namoyishlar, ko‘cha yurishlari va piketlar to‘g‘risida”gi Federal qonuni rasman xabardor qilish tartibiga asoslanadi: tashkilotchi ommaviy aksiyadan o‘n besh kundan oldin emas va o‘n kundan kechiktirmay xabarnoma topshiradi [17]. Biroq ijro organlariga o‘tkazish joyi va vaqtini o‘zgartirishni taklif qilish huquqining berilganligi amaliyotda “kelishish” (soglasovaniye) tartibining shakllanishiga olib kelgan. Aynan shu holat yuqorida qayd etilgan Lashmankin ishida tanqid ostiga olingan [9]. Sport tadbirlari esa alohida – jismoniy tarbiya va sport to‘g‘risidagi qonunchilik hamda Hukumatning 2014-yil 18-apreldagi 353-son qarori bilan tasdiqlangan Rasmiy sport musobaqalarini o‘tkazishda xavfsizlikni ta’minlash qoidalari bilan tartibga solinadi.

Germaniya Federativ Respublikasi Asosiy qonunining 8-moddasiga ko‘ra, barcha nemislar oldindan xabardor qilmasdan va ruxsat olmasdan tinch va qurolsiz yig‘ilish huquqiga ega, ochiq osmon ostidagi yig‘ilishlar esa qonun bilan cheklanishi mumkin. Federal Yig‘ilishlar to‘g‘risidagi qonunning 14-paragrafi ochiq osmon ostidagi yig‘ilish haqida e’lon qilinishidan kamida 48 soat oldin xabar berishni, 15-paragrafi esa jamoat xavfsizligiga bevosita xavf tug‘ilgan taqdirdagina yig‘ilishni taqiqlash yoki unga shartlar qo‘yish imkoniyatini nazarda tutadi [18]. 2006-yilgi federalizm islohotidan so‘ng yerlar o‘z yig‘ilishlar to‘g‘risidagi qonunlarini qabul qilish huquqini oldi (masalan, 2008-yilgi Bavariya qonuni).

Germaniya Federal Konstitutsiyaviy sudining 1985-yildagi Brokdorf qarori nemis modelining o‘zagini tashkil etadi: sud xabardor qilish talabi spontan yig‘ilishlarga mexanik qo‘llanilmasligini, hokimiyat organlari va tashkilotchilar o‘rtasida hamkorlik (kooperatsiya) majburiyati mavjudligini belgilagan [19]. Madaniy va sport tadbirlarida xavfsizlik esa asosan qurilish-texnik normalari – yig‘ilish joylari to‘g‘risidagi namunaviy nizom (MVStättVO) orqali ta’minlanadi. Germaniyada yuqori xavfli futbol o‘yinlarida politsiyaning qo‘shimcha xarajatlarini tashkilotchiga yuklash masalasi ham muhokama qilinib kelinmoqda va Bremen yerining tegishli qonuni 2025-yilda Federal Konstitutsiyaviy sud tomonidan Asosiy qonunga muvofiq deb topilgan.

Fransiyada Ichki xavfsizlik kodeksining L211-1 – L211-4-moddalari jamoat yo‘llarida o‘tkaziladigan ko‘cha yurishlari va namoyishlar uchun oldindan deklaratsiya topshirish tartibini belgilaydi: deklaratsiya tadbirdan kamida uch va ko‘pi bilan o‘n besh kun oldin meriyaga yoki prefekturaga taqdim etiladi, jamoat tartibiga xavf tug‘ilganda esa tadbir taqiqlanishi mumkin [20]. Sport tadbirlarida Sport kodeksi stadionlarga kirishni taqiqlash (interdiction de stade) institutini nazarda tutadi. 2024-yilgi Olimpiya o‘yinlariga tayyorgarlik doirasida qabul qilingan 2023-yil 19-maydagi 2023-380-son qonun esa yirik tadbirlarda algoritmik videokuzatuvdan tajriba tariqasida foydalanishga ruxsat bergan.

Buyuk Britaniya modeli siyosiy yig‘ilishlar va ommaviy tomosha tadbirlarini alohida tartibga solishi bilan ajralib turadi. 1986-yilgi Jamoat tartibi to‘g‘risidagi qonunga ko‘ra, ko‘cha yurishlari haqida politsiya kamida olti kun oldin xabardor qilinadi, politsiya esa jiddiy tartibsizlik xavfi mavjud bo‘lganda yurish va yig‘ilishlarga shartlar qo‘yishi mumkin [21]. 2022 va 2023-yillarda qabul qilingan qonunlar bilan politsiyaning shartlar belgilash vakolatlari kengaytirildi.

Tomosha tadbirlari sohasida ushbu model fojiali voqealar natijasida shakllangan. 1989-yilgi Hillsboro stadionidagi fojia bo‘yicha Lord Teylorning yakuniy hisobotidan so‘ng (1990) yirik stadionlarda faqat o‘tiradigan joylar joriy etildi, 1975-yilgi Sport inshootlari xavfsizligi to‘g‘risidagi qonun asosida esa stadionlar uchun xavfsizlik

sertifikatlari tizimi kuchaytirildi [22]. Bu tizimda xavfsizlik uchun asosiy javobgarlik politsiyaga emas, balki obyekt egasi va tadbir tashkilotchisiga yuklatiladi.

2017-yildagi Manchester Arenadagi teraktdan keyin qabul qilingan Binolarni terrorizmdan himoya qilish to‘g‘risidagi 2025-yil qonuni (“Martin qonuni”) xavf darajasiga asoslangan yondashuvni joriy etdi. 200 dan 799 gacha kishi bo‘lishi kutilayotgan obyektlar uchun standart majburiyatlar (xodimlarni o‘qitish, evakuatsiya va himoya tartiblari), 800 va undan ortiq kishi uchun esa kuchaytirilgan majburiyatlar (xavfni baholash, videokuzatuv, sumkalarni tekshirish va boshqalar) belgilangan. Qonun ijrosini nazorat qilish Xavfsizlik sanoati boshqarmasiga (SIA) yuklatilgan [23].

Polshada ommaviy tadbirlar xavfsizligi 2009-yil 20-martdagi “Ommaviy tadbirlar xavfsizligi to‘g‘risida”gi qonun, yig‘ilishlar esa 2015-yilgi alohida qonun bilan tartibga solinadi [24]. Ommaviy tadbirlar uchun mahalliy o‘zini o‘zi boshqarish organining ruxsati talab qilinadi, xavfsizlik uchun asosiy javobgarlik esa tashkilotchiga yuklatilib, u o‘qitilgan xavfsizlik va axborot xizmatlarini jalb qilishga majbur. Siyosiy yig‘ilishlar uchun esa xabardor qilish tartibi qo‘llaniladi. Shunday qilib, Polsha tajribasi tomosha tadbirlari va siyosiy yig‘ilishlarni turli rejimlarda tartibga solishning yaqqol namunasidir.

O‘rganilgan qonunchilik asosida ommaviy tadbirlarda jamoat xavfsizligini ta’minlashning uchta asosiy huquqiy modelini ajratish mumkin:

– *ruxsat berish modeli* – tadbir vakolatli davlat organining ruxsati bilan o‘tkaziladi, xavfsizlik uchun asosiy javobgarlik davlat organlariga yuklatiladi (O‘zbekiston, Belarus; Polshada tomosha tadbirlari uchun);

– *xabardor qilish modeli* – tadbir haqida oldindan xabar beriladi, davlat organi faqat aniq xavf mavjud bo‘lganda cheklov qo‘yadi (Germaniya, Fransiya, Buyuk Britaniyada siyosiy yig‘ilishlar uchun; Qozog‘iston va Rossiyada qisman);

– *xavf darajasiga asoslangan model* – majburiyatlar hajmi tadbir yoki obyektning sig‘imi va xavf darajasiga qarab belgilanadi, xavfsizlik uchun javobgarlik tashkilotchi va

obyekt egasiga yuklatiladi, davlat esa nazoratchi vazifasini bajaradi (Buyuk Britaniya, Germaniyadagi qurilish-texnik normalari).

Qiyosiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston modeli ruxsat berish modeliga mansub bo‘lib, unda xavf darajasiga asoslangan model elementlari (tadbirlarni toifalarga ajratish, obyektlarni pasportlashtirish) ham mavjud. Milliy modelning afzalliklari sifatida idoralararo muvofiqlashtirishning yuqori darajasi, ruxsatnomalarning elektron shaklda berilishi va tadbir toifasiga qarab mas’ul organning aniq belgilanganligini ko‘rsatish mumkin.

Shu bilan birga, milliy modelda quyidagi muammolar mavjud: birinchidan, sohaning asosan qonunosti hujjatlari bilan tartibga solinishi, holbuki inson huquqlarini cheklash faqat qonun asosida bo‘lishi lozim; ikkinchidan, ijtimoiy-siyosiy yig‘ilishlar tartibini belgilovchi qonunning mavjud emasligi; uchinchidan, xavfsizlik uchun javobgarlikning asosan davlat organlari zimmasida qolishi va tashkilotchining majburiyatlari obyekt sig‘imi hamda xavf darajasiga bog‘lanmaganligi; to‘rtinchidan, spontan yig‘ilishlar va ruxsatnoma berish rad etilganda sudga shikoyat qilishning tezkor tartibi belgilanmaganligi.

Olomon psixologiyasiga oid zamonaviy tadqiqotlar ham e’tiborga loyiq. S.Reycher, K.Stott va hammualliflar tomonidan ishlab chiqilgan yondashuvga ko‘ra, olomonga nisbatan farqlanmagan kuch ishlatish tinch ishtirokchilarni ham qarshi guruhga birlashtirib, mojaroni kuchaytiradi; shu sababli politsiyaning ishtirokchilar bilan muloqotga asoslangan, tabaqalashtirilgan taktikasi tartibsizliklarning oldini olishda samaraliroqdir [25]. Bu yondashuv bugungi kunda bir qator Yevropa davlatlarida “dialog politsiyasi” amaliyoti sifatida qo‘llanilmoqda.

Xulosa qilishimiz mumkinki, ommaviy tadbirlarda jamoat xavfsizligini ta’minlashning xorijiy modellari tinch yig‘ilishlar erkinligini kafolatlash va jamoat xavfsizligini ta’minlash o‘rtasidagi muvozanatni turli yo‘llar bilan izlaydi. Ilg‘or xorijiy tajriba va xalqaro standartlar asosida milliy qonunchilikni takomillashtirish bo‘yicha quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

– “Ommaviy tadbirlar to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonunini qabul qilish va unda ommaviy tadbirlar tushunchasi, turlari, tashkilotchi, obyekt ma’muriyati va davlat organlarining huquq hamda majburiyatlarini qonun darajasida mustahkamlash;

– tinch yig‘ilishlar, mitinglar va namoyishlar uchun BMT Inson huquqlari qo‘mitasining 37-son Umumiy izohiga muvofiq xabardor qilish tartibini, madaniy-ko‘ngilochar va sport tadbirlari uchun esa ruxsat berish tartibini saqlab qolgan holda differensiatsiyalangan tartibni joriy etish;

– Buyuk Britaniya tajribasi asosida tadbir yoki obyekt sig‘imiga qarab tashkilotchining majburiyatlarini bosqichma-bosqich belgilash (xavfni baholash, xavfsizlik rejasi, xodimlarni o‘qitish, evakuatsiya tartiblari);

– yirik sport va ko‘ngilochar inshootlar uchun davriy ravishda yangilanadigan xavfsizlik sertifikati institutini joriy etish;

– ruxsatnoma berish rad etilgan yoki tadbirga cheklovlar qo‘yilgan hollarda tadbir sanasidan oldin ko‘rib chiqiladigan tezkor sud nazorati tartibini belgilash;

– Milliy gvardiya va ichki ishlar organlari xodimlari uchun olomonni boshqarish, muloqotga asoslangan taktika va mutanosib kuch ishlatish bo‘yicha maxsus o‘quv dasturlarini joriy etish.

Mazkur takliflarning amalga oshirilishi ommaviy tadbirlarda fuqarolar xavfsizligini ta’minlash samaradorligini oshirish bilan birga, tinch yig‘ilishlar erkinligiga oid xalqaro majburiyatlarning to‘liq bajarilishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasi jamoat xavfsizligi konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 2021-yil 29-noyabrdagi PF-27-son Farmoni // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi, 30.11.2021-y.

2. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023.

3. Fuqarolik va siyosiy huquqlar to‘g‘risidagi xalqaro pakt. Nyu-York, 1966-yil 16-dekabr.

4. UN Human Rights Committee. General Comment No. 37 (2020) on the right of peaceful assembly (article 21). CCPR/C/GC/37, 17 September 2020.

5. OSCE/ODIHR, Venice Commission. Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly. 3rd ed. – Warsaw; Strasbourg, 2019. – CDL-AD(2019)017.

6. Council of Europe Convention on an Integrated Safety, Security and Service Approach at Football Matches and Other Sports Events. Saint-Denis, 3 July 2016. CETS No. 218.

7. ECtHR. Plattform “Ärzte für das Leben” v. Austria, no. 10126/82, 21 June 1988.

8. ECtHR [GC]. Kudrevičius and Others v. Lithuania, no. 37553/05, 15 October 2015.

9. ECtHR. Lashmankin and Others v. Russia, no. 57818/09 and 14 others, 7 February 2017.

10. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Ommaviy tadbirlarni tashkil etish va o‘tkazish tartibini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 2014-yil 29-iyuldagi 205-son qarori (03.07.2026-y. holatiga) // https://lex.uz/docs/-2438871

11. Mitinglar, yig‘ilishlar va namoyishlar to‘g‘risidagi qonun loyihasi muhokamaga qo‘yildi // Kun.uz. 13.06.2019. – URL: https://kun.uz/news/2019/06/13/mitinglar-yigilishlar-va-namoyishlar-togrisidagi-qonun-loyihasi-muhokamaga-qoyildi

12. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 6-oktabrdagi 530-son qarori // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi, 07.10.2023-y., 09/23/530/0757-son.

13. O‘zbekiston Respublikasining “O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi to‘g‘risida”gi 2020-yil 18-noyabrdagi O‘RQ-647-son Qonuni // https://lex.uz/docs/-5128310

14. Sadullayev T.Sh. Jamoat xavfsizligini ta’minlashda Milliy gvardiya bo‘linmalari hamda ichki ishlar organlari o‘zaro hamkorligining ayrim jihatlari // Oriental Renaissance:

Innovative, educational, natural and social sciences. – 2022. – Vol. 2, Issue 2. – B. 287–298.

15. Muxammadaliyev Z. Jamoat xavfsizligi va tartibini ta’minlashda Milliy gvardiya bo‘linmalari vakolatlarini kengaytirish // Jamiyat va innovatsiyalar. – 2025.

16. Закон Республики Казахстан от 25 мая 2020 года № 333-VI ЗРК «О порядке организации и проведения мирных собраний в Республике Казахстан» // https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2000000333

17. Федеральный закон от 19.06.2004 № 54-ФЗ «О собраниях, митингах, демонстрациях, шествиях и пикетированиях» // Собрание законодательства РФ. – 2004. – № 25. – Ст. 2485.

18. Gesetz über Versammlungen und Aufzüge (Versammlungsgesetz) in der Fassung der Bekanntmachung vom 15. November 1978 (BGBl. I S. 1789) // https://www.gesetze-im-internet.de/versammlg/

19. BVerfG, Beschluss vom 14. Mai 1985 – 1 BvR 233/81, 1 BvR 341/81 (Brokdorf) // BVerfGE 69, 315.

20. Code de la sécurité intérieure. Articles L211-1 – L211-4 // https://www.legifrance.gouv.fr

21. Public Order Act 1986 (c. 64) // https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/64

22. Taylor P. The Hillsborough Stadium Disaster, 15 April 1989: Final Report. Cm 962. – London: HMSO, 1990.

23. Terrorism (Protection of Premises) Act 2025 (c. 10) // https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2025/10

24. Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych // Dz.U. 2009 nr 62 poz. 504.

25. Reicher S., Stott C., Cronin P., Adang O. An integrated approach to crowd psychology and public order policing // Policing: An International Journal of Police Strategies & Management. – 2004. – Vol. 27, No. 4. – P. 558–572.